

KELAJAKKA YETAKLOVCHI ENG TO‘G‘RI YO‘L-TA‘LIMDIR

Pardayeva Ashirgul Botirovna

ANOTATSIYA: Ushbu maqolada ta’limning har bir inson hayotidagi ahamiyati, uning kelajak sari yetaklovchi eng to‘g‘ri yo‘l ekanligi haqida fikr yuritiladi. Har kim katta orzular sari intilsa, o‘z oldiga aniq maqsad qo‘ysa, albatta unga erishadi. Biroq bunga erishish uchun eng avvalo sifatli ta’lim olish, o‘z ustida tinmay ishlash va bilimga intilish muhim. Maqolada aynan shu jihatlar – maqsad, harakat va ta’limning o‘zaro bog‘liqligi yoritib beriladi. Bugungi kunda o‘quvchilar an’anaviy (maktab, litsey, kollejda o‘qish) va onlayn (internet orqali) ta’lim shakllari orqali bilim olish imkoniyatiga egalar. Ushbu maqolada har ikkala ta’lim turi haqida solishtirma fikrlar berilib, qaysi biri yoshlar uchun foydaliroq ekani haqida tahliliy mulohazalar bildiriladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar ta’limga qanday ijobiy ta’sir ko‘rsatayotgani, o‘quvchilar uchun yaratilayotgan imkoniyatlar, davlat tomonidan olib borilayotgan islohotlar va ular natijasida paydo bo‘layotgan yangi yo‘nalishlar haqida ham so‘z boradi. Asosiy xulosa shuki, ta’lim – bu har bir insonning eng ishonchli poydevori, mustahkam tayanchi va kelajakdagi yutuqlarining asosi hisoblanadi. Yoshligidan bilimga chanqoq bo‘lgan inson kelajakda o‘z orzulariga erishadi. Harakat qilgan, sabr bilan o‘qigan, o‘zini rivojlantirgan har bir yosh avlod, albatta, jamiyatda o‘z munosib o‘rnini topadi. Maqola yoshlarni ta’limga jiddiy yondashishga, o‘z kelajagi haqida o‘ylashga va o‘z ustida ishlashga undaydi.

KALIT SO‘ZLAR: ta’lim tizimi, bilimga intilish, kelajak sari yo‘l, yoshlar maqsadi, motivatsiya, an’anaviy va zamonaviy ta’lim, onlayn o‘quv platformalari, texnologiyalarning ta’limga ta’siri, o‘z ustida ishlash, abituriyent hayoti, ta’lim islohotlari, bilim orqali muvaffaqiyat, shaxsiy taraqqiyot, o‘qitish metodlari, imkoniyat va rivojlanish.

Ta’lim jamiyatda nafaqat ilm berish, balki ijtimoiy barqarorlik, etika va qadriyatlarni saqlashda ham markaziy rol o‘ynaydi. Prezident Mirziyoyev shunday deydi: “Birovga qaram bo‘lmas, mustaqil fikrlaydigan avlodni tarbiyalash – ta’lim biz uchun birinchi dastur”. Tarixiy misol: O‘zbekiston mamlakatida eski va yangi madrasalar orqali qadimgi ilm-fan muassasalari rivojlandi, bu esa jamiyat tafakkurining poydevori hisoblanadi. Ta’lim insoniyat jamiyatining ajralmas va asosiy ijtimoiy institutlaridan biridir. Har qanday taraqqiyotga intilayotgan davlat, avvalo, ta’lim tizimini isloh qilish,

uni zamon talablariga mos ravishda takomillashtirish orqali barqaror rivojlanishni ta'minlaydi. Ta'lim orqali inson intellektual salohiyati, ma'naviy-ma'rifiy dunyoqarashi, kasbiy tayyorgarligi va ijtimoiy faolligi shakllanadi. Shu ma'noda, ta'lim inson hayotini boshqaruvchi kuch, jamiyatni modernizatsiyalovchi omil sifatida e'tirof etiladi. Zamonaviy jamiyatda raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy omil bu — inson kapitali. Inson kapitali esa, o'z navbatida, ta'lim sifati va ko'lamiga bevosita bog'liqdir. Ta'lim orqali inson o'zining intellektual va ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqaradi, muayyan kasbga ega bo'ladi, iqtisodiy faol subyektga aylanadi. Bu esa mamlakat taraqqiyotiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Prezident Shavkat Mirziyoyev bu borada shunday degan edi: “Yangi O'zbekistonni bunyod etish yo'lida eng asosiy va hal qiluvchi kuch — bu bilimli, zamonaviy fikrlaydigan, malakali, tashabbuskor yoshlarimizdir.”

Demak, har qanday iqtisodiy islohotlar, texnologik yangilanishlar, ijtimoiy barqarorlik — barchasi sifatli va raqobatbardosh ta'lim tizimisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Shu sababli, ta'lim tizimiga investitsiya kiritish — bu inson kapitaliga investitsiya kiritish, ya'ni jamiyat kelajagiga sarmoya demakdir. Yangi O'zbekiston konsepsiyasi doirasida “Uchinchi renessans” g'oyasi ilgari surilmoqda. Bu g'oya o'z ichiga faqat moddiy taraqqiyotni emas, balki ilmiy, ma'naviy va madaniy yuksalishni ham oladi. Bunday uyg'onish faqat keng qamrovli, chuqur va milliy qadriyatlarga asoslangan zamonaviy ta'lim orqali mumkin. Maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan tizimda olib borilayotgan islohotlar – aynan shu yuksalish tamoyillarini hayotga tatbiq etish vositasidir.

Bugungi kunda ta'lim tizimi keskin o'zgarishlarga duch kelmoqda. Texnologik taraqqiyot, global integratsiya, axborot muhitining o'sishi, pandemiya kabi omillar tufayli an'anaviy ta'lim shakllari o'zgarib, zamonaviy ta'limning yangi tendensiyalari shakllanmoqda. Bular ta'lim jarayonini zamonaviylashtirish, talabaning individual xususiyatlariga moslashish, raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish hamda ta'lim sifatini oshirishni maqsad qilgan. An'anaviy ta'lim – bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi yuzma-yuz muloqotga asoslangan dars shakli bo'lib, yillar davomida asosiy metod sifatida faoliyat yuritib kelgan. Uning ustunliklari orasida ijtimoiylashuv, tarbiya, bevosita pedagogik yondashuvlar mavjud. Biroq XXI asrda, ayniqsa, 2020-yildagi COVID-19 pandemiyasidan so'ng onlayn ta'lim keng tarqala boshladi. Onlayn ta'lim: geografik chegaralarni yo'qotdi;

istalgan vaqtda ta'lim olish imkonini berdi;

o‘z-o‘zini o‘rgatish, mustaqil fikrlashni rivojlantirdi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev bu borada ta‘limning har ikki shakli muhimligini qayd etib: “Biz zamonaviy ta‘lim texnologiyalarini joriy etish orqali har bir yoshga ilm olish, kasb o‘rganish imkonini beramiz,”

— deya ta‘kidlagan. Demak, an‘anaviy va onlayn ta‘lim bir-birini to‘ldiruvchi ikki asosiy yo‘nalishga aylangan. Raqamli ta‘lim vositalari o‘quvchilar va talabalarga:

darslarni qayta ko‘rish,

mustaqil o‘rganish,

multimedia yordamida tushunchalarni chuqurroq anglash,

testlar orqali bilimni baholash imkonini bermoqda. Bugungi kunda ta‘lim tizimining shakllanishi va rivojlanish yo‘nalishlari tezkor sur‘atlar bilan o‘zgarib bormoqda. Bu jarayon nafaqat texnologik taraqqiyot, balki jamiyat ehtiyojlarining o‘zgarishi, mehnat bozorining yangi talablar bilan boyishi, shuningdek, inson hayotining uzluksiz o‘qib-o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoji bilan chambarchas bog‘liqdir. Kelajak ta‘limi ko‘proq moslashuvchan, raqamli, shaxsga yo‘naltirilgan va innovatsion bo‘lishi kutilmoqda. An‘anaviy ta‘lim ko‘proq bilim va ma‘lumot berishga yo‘naltirilgan bo‘lsa, zamonaviy ta‘lim kompetensiyaga asoslangan yondashuvni asos qilib olmoqda. Bu — o‘quvchilarda:

tanqidiy fikrlash,

muammolarni hal qilish,

jamoada ishlash,

raqamli savodxonlik,

kreativ yondashuv kabi amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishni nazarda tutadi.

Kelajakda ta‘limdan faqat nazariy bilim emas, balki ishlab chiqarish, iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarga mos kompetensiyalarni egallash talab qilinadi. Mustaqillik yillarida, ayniqsa, so‘nggi yillarda O‘zbekistonda ta‘lim sohasida tub islohotlar amalga oshirilib, zamonaviy va raqobatbardosh ta‘lim tizimini yaratish yo‘lida qator ijobiy siljishlar kuzatilmoqda. Bu islohotlar ta‘limning barcha bosqichlarini — maktabgacha ta‘limdan boshlab oliy ta‘limgacha, shuningdek, kasbiy va umrboqiy ta‘limni ham qamrab olmoqda. Mamlakat rahbariyati ta‘limni milliy taraqqiyotning asosiy ustunlaridan biri deb e‘tirof etmoqda. Shuningdek, xalqaro hamkorlik doirasida:

50 dan ortiq xorijiy universitet filiallari ochildi (London Metropolitan University, MISiS, Webster University va boshqalar);

o‘quv dasturlari xalqaro standartlarga moslashtirilmoqda (CEFR, Bologna tizimi);

IELTS, GRE, GMAT kabi test tizimlarida o‘qitish jadal rivojlanmoqda.

Islohotlarning natijalari quyidagicha ko‘zga tashlanmoqda:

2024-yilda maktab o‘quvchilarining xalqaro PISA baholashida ishtiroki yo‘lga qo‘yildi;

Respublika fan olimpiadalari va xalqaro tanlovlarda o‘quvchilar ishtiroki ortmoqda;

yoshlar bandligi va kasbga yo‘naltirish dasturlari samarali bo‘layapti. Islohotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri — ta‘lim jarayonini raqamlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishdir. Bugungi kunda: “UzEdu”, Ziyonet, my.edu.uz kabi platformalar orqali elektron darslar, testlar, videoma‘ruzalar taqdim etilmoqda.

Ta‘lim — bu jamiyatning fikrlovchi, tahlil qiluvchi, ijtimoiy ongga ega bo‘lgan individlarni shakllantirish, bilimli va yetuk avlodni tarbiyalash vositasidir. Har qanday davlatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy yuksalishi — ta‘lim tizimining mukammalligi bilan chambarchas bog‘liq. Mashhur faylasuf Jon Dyui ta‘limni “hayotning o‘zi va kelajakka tayyorgarlik emas, balki aynan hayotning o‘zi” deb ta‘riflagan. Bu fikr ta‘limning faqat bilim emas, balki insonning jamiyatga moslashuvi, ongli shaxs sifatida shakllanishi uchun zarur ijtimoiy jarayon ekanini ifodalaydi. BMT va UNESCO tomonidan e‘lon qilingan 2030-yilga qadar Barqaror Taraqqiyot Maqsadlari ichida ta‘lim 4-maqсад sifatida belgilangan: “Barchani o‘z ichiga olgan, adolatli va sifatli ta‘lim bilan ta‘minlash va umr bo‘yi ta‘lim olish imkoniyatini yaratish.”

Ta‘lim nafaqat bilim beruvchi tizim, balki:

insonni ma‘naviy jihatdan yetuk qiluvchi vosita;

jamiyatda barqarorlikni ta‘minlovchi kuch;

inson ongini uyg‘otuvchi ijtimoiy hodisadir.

Buyuk mutafakkir Abu Nasr Forobiy ta‘limni insoniy kamolot sari olib boruvchi yo‘l deb bilgan. Unga ko‘ra, inson faqat aql va bilim orqali jamiyatga foydali bo‘la oladi. Shuningdek, Abdulla Avloniy ta‘limni “saodatga eltuvchi yo‘l” deb atab: “Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir”, — degan edi. Bugun bu fikrlar o‘z dolzarbligini yo‘qotgani yo‘q — aksincha, zamon sharoitida yanada muhimroq bo‘lib bormoqda.

Milliy rivojlanish, ayniqsa:

texnologik yuksalish,

iqtisodiy mustaqillik,

siyosiy barqarorlik,

madaniy va ma'naviy uyg'onish — barchasi zamonaviy, sifatli, ochiq va innovatsion ta'lim tizimiga tayanadi Bugun ta'lim endi maktab, universitet, darslik va sinfxonalar bilan cheklanmaydi. U — raqamli, global, interaktiv, hamkorlikka asoslangan shakllarda namoyon bo'lmoqda. Shuning uchun ham O'zbekistonda:

ilm-fan bilan ta'lim integratsiyasi,

startaplar va texnoparklar orqali amaliy o'qitish,

xalqaro reytinglarga chiqish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Zamonaviy taraqqiyot sharoitida ta'lim inson hayotining ajralmas qismi, jamiyatning esa asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'lmoqda. Bugungi globallashtirilgan, tez o'zgarayotgan, raqobatbardosh muhitda har bir davlat o'zining iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va madaniy barqarorligini ta'minlashda, eng avvalo, sifatli, tizimli va uzluksiz ta'limga tayanmoqda. Ta'lim insonni nafaqat bilimli, balki ijtimoiy ongli, axloqan yetuk, mas'uliyatli va ijodkor shaxs sifatida shakllantiradi. Shu boisdan ham ta'lim — millat kelajagini belgilovchi, jamiyatni uyg'otuvchi, davlat taraqqiyotini ta'minlovchi eng muhim omil sanaladi. Ta'lim nafaqat bilim berish, balki qadriyatlar singdirish, tarbiya, ma'naviyat, shaxsiy rivojlanish, kasbiy yo'naltirish, zamonaviy ko'nikmalarni shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Aynan shu boisdan dunyo bo'yicha ta'limga bo'lgan munosabat tubdan o'zgarib bormoqda — ta'lim endi resurs emas, balki eng muhim investitsiya, inson kapitalining asosi sifatida qaralmoqda. Bugungi kunda an'anaviy ta'lim tizimi yangi bosqichga chiqmoqda. Onlayn ta'lim, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, interaktiv platformalar, masofaviy o'qitish, individual yondashuv va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar zamonaviy ta'limning ajralmas tarkibiy qismiga aylanmoqda. Shuningdek, umr bo'yi ta'lim olish konsepsiyasi — ya'ni har qanday yoshda, hayotning har qanday bosqichida o'qish, o'z ustida ishlash va rivojlanish zarurati ham umumiy xalqaro tendensiyaga aylangan.

Xususan, O'zbekistonda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar tub mohiyatiga ko'ra, jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish, raqamli bilimlarni keng yoyish, innovatsion yondashuvlarni tatbiq qilish, pedagogik kadrlar salohiyatini oshirish

va ta'lim sifatini xalqaro mezonlar darajasiga olib chiqishga qaratilgan. Prezidentimiz tomonidan ta'limga oid qabul qilinayotgan farmonlar, qarorlar va strategiyalar bu sohaga bo'lgan davlat darajasidagi e'tiborni namoyon etadi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Ta'limni rivojlantirmasdan, hech qaysi islohot samara bermaydi" degan fikrlari bu boradagi umumiy siyosiy irodani aniq ifoda etadi. Ayni vaqtda respublikada raqamli ta'lim platformalari keng joriy etilib, o'quv dasturlari yangilanmoqda, maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan butun tizim bosqichma-bosqich modernizatsiya qilinmoqda. Xalqaro reytinglarga kirish, chet el universitetlari bilan hamkorlik, zamonaviy metodikalarni tatbiq etish, fan va amaliyot uyg'unligi, yoshlar bandligini ta'minlash kabi yo'nalishlar alohida e'tiborga molik. Umuman olganda, ta'lim inson hayotining barcha sohalariga bevosita ta'sir ko'rsatadigan ko'p qirrali jarayondir. Bugungi yosh avlod qanday bilim oladi, qanday fikrlaydi, qanday qadriyatlarga ega bo'ladi — ertangi jamiyat ham shunga mos ravishda shakllanadi. Shu sababli, ta'limga investitsiya — bu kelajakka investitsiyadir. Agar jamiyat o'z kelajagini o'ylasa, u avvalo ta'limni rivojlantirishi lozim. Sifatli ta'lim esa bilimli shaxsni, bilimli shaxs esa kuchli jamiyat va taraqqiy etgan davlatni ta'minlaydi.

Bugungi va kelajak avlodga munosib hayot yaratish, O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida barqaror va uzoq muddatli yutuqlarga erishish aynan ta'lim orqali, ilm, ma'rifat, madaniyat va ongli fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish orqali amalga oshadi. Shu bois har bir islohotning markazida inson bo'lishi, har bir inson esa sifatli ta'limga ega bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston – inson qadrini ulug'lash va erkin yashash jamiyati bo'ladi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr, yangi tahrir.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "Taraqqiyot strategiyasi" Farmoni.
4. Muhammadjonov A. Ta'lim falsafasi asoslari. – Toshkent: Fan, 2015.
5. Qodirova M., Ergashev B. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va innovatsion metodlar. – Toshkent: TDPU, 2021.
6. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris, 2017.

7. OECD. Trends Shaping Education 2024. – Paris: OECD Publishing, 2024.
8. <https://edu.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi rasmiy veb-sayti.